

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ФУТУРОЛОГІЇ

Сьогодні багато наук переживають кризу свого обґрунтування. Криза полягає у тому, що усвідомлюється обмеженість тієї чи іншої науки, внаслідок обмеженості методології та неможливості власного обґрунтування. І ця криза спіткала найбільш класичні природничі науки, такі як фізика, математика, тощо. Ми знаємо, що криза в конкретній науці загалом є позитивним явищем, адже вона призводить до оновлення науки, зміни старої парадигми новою. Наприклад, так як це відбувалося у фізиці, класична наукова парадигма змінилася некласичною, і зараз деякі науковці стверджують про постнекласичний період розвитку фізики [1, с. 37-39].

До того ж, у науці такий послідовний розвиток, коли одна парадигма заперечується іншою є конструктивним явищем, спрямованим на оновлення певної науки. Такий спосіб розвитку наукового знання є виправданим та продуктивним. Звичайно, на відміну від філософського знання. Адже філософія ніколи не розвивалася лінійним шляхом, шляхом заперечення однієї парадигми іншою. В історії філософії кожне вчення займає своє особливе місце і не визначається як хибне чи істинне. Це пов'язано із відмінністю особливостей предметів дослідження науки та філософії. В останній кожна нова парадигма, навіть якщо вона критикує стару не є її запереченням, тому кожна філософська доктрина являє собою неповторну специфічну теорію. Таким чином, розвиток науки має лінійний характер, в той час як розвиток філософії нагадує „палітру” різноманітних філософських парадигм.

Тепер цілком закономірно виникає питання, яким чином рухатиметься наука в умовах теперішньої кризи. І можна припустити, що рухатиметься вона шляхом синтезу і створення міждисциплінарних досліджень. На користь цієї думки свідчить той факт, що вже зараз міждисциплінарні дослідження займають провідне місце в науковій сфері. І як не дивно, філософія йде таким же шляхом. Хоча філософські доктрини рідко були чистими від вкраплень різних наук, згадаймо математичний стиль багатьох творів Е. Гуссерля, або природничу спрямованість творів докритичного періоду І. Канта. Однак, вони не були ще міждисциплінарними у сучасному розумінні.

Зараз міждисциплінарні дослідження складають майже повністю увесь каркас сучасної філософії. У змальованій ситуації бачимо, що дуже актуальними є міждисциплінарні дослідження, які поєднують різні методи. Такі дослідження дають можливість побачити досліджувану ту чи іншу проблематику з різних сторін, підійти до їхнього вирішення новим шляхом. «Новим» не означає таким, якого ніколи просто не було. Своєрідна компіляція різних методик приводить до чогось нового, що в той же час складається з елементів вже відомого. Прикладами таких міждисциплінарних досліджень є такі дисципліни як біоетика, синергетика, футурологія та багато інших.

Футурологія є міждисциплінарною сферою досліджень і з цим пов'язані її специфіка та методологія. Відомо, що футурологія з'явилась як частина соціології. За задумом О.Флехтхейма вона мала об'єднати в собі прогностичні функції усіх наук. Але, як показала історія розвитку цієї дисципліни, задум засновника не втілювався у життя. Футурологія не тільки не стала абсорбувати у собі прогностичність науки, вони взагалі почала розвиватися вкрай суперечливим шляхом.

У 1943 р., коли футурологія була запропонована як філософія майбутнього, особливого резонансу в науковій спільноті вона не набула [5, с. 27-34]. Справді, важко було говорити про якісь наукові дослідження майбутнього, оскільки проблемою був сам предмет дослідження – майбутнє. Тому за футурологією закріпився статус «несерйозної» дисципліни, якій взагалі відмовили у науковості. Її повністю замінила прогностика, яка була вагомою частиною будь-яких досліджень.

Однак, ситуація кардинально змінилася із бурхливим розвитком технологій та техніки. Так, у футурології з'явився об'єкт, досліджуючи який можна було б проникати у майбутнє. Футурологія почала розвиватися і все більше привертати до себе увагу наукової спільноти. Сьогодні ми маємо футурологічні відділи у транснаціональних компаніях, які розробляють футурологію нанотехнологій [3, с.34-46]. Застосовуючи, при цьому, математичні, фізичні та інші методи природничих наук. Можна стверджувати, що футурологія все менше цікавиться гуманітарними проблемами, адже розвиток суспільства завжди неконтрольований, а розвиток техніки принаймні завжди контролюється людиною.

Але не слід забувати про походження футурології. Вона вийшла з лона гуманітарних наук і в цих рамках продовжує розвиватись у дещо видозміненому вигляді. Мається на увазі соціальна футурологія. «Соціальна футурологія» як поняття відповідає на запити сучасного суспільства і необхідна для аналізу і проєкцій в майбутнє суперечливих тенденцій сьогоденного світу. Статус поняття «соціальна футурологія» визначається тим, що суспільний розвиток неможливий без передбачення, яке, не зважаючи на свою різноманітну природу, є соціальним явищем. Важливість місця соціальної футурології у комплексі філософських дисциплін, не потрібно недооцінювати. Перш за все, можна говорити про спорідненість політології і соціальної футурології. Бо політологія і будь-який політологічний аналіз включає, як необхідний елемент, передбачення майбутнього розвитку політичних структур і процесів та рекомендації щодо управлінських рішень [4, с.17-24]. Соціальна футурологія може бути розглянута як своєрідна теорія пізнання, онтологія чи антропологія. Адже соціальна футурологія має справу із фундаментальними онтологічними поняттями, такими як, майбутнє, час, простір. Але говорити про зв'язки таких класичних філософських дисциплін як онтологія, теорія пізнання із соціальною футурологією важко, через те, що соціальна футурологія може виступати як специфічна онтологія сама по собі, не будучи, в той же час частиною онтології як дисципліни.

Можна припустити, що будь-які дослідження пов'язані з глибинним категоріальним аналізом цих категорій так чи інакше мають стосунок до соціальної футурології і є її онтологічним фундаментом як філософської дисципліни. З усіх філософських дисциплін найближчою до соціальної футурології є філософія історії. Дуже часто футурологія взагалі і соціальна футурологія розглядаються як частини, певні розділи філософії історії. В цьому контексті соціальна футурологія розглядається як сучасний етап розвитку філософії історії. Хоча серед філософів історії вкрай неоднозначне ставлення до соціальної футурології.

Достатньо тісними є зв'язки соціальної футурології та логіки. Якщо першу цікавить картина, образ майбутнього, то друга може формально, на рівні міркувань забезпечити можливість створення образу майбутнього. Існують такі логічні механізми, в яких за допомогою міркувань, побудованих за певною схемою, можна отримати певну сукупність міркувань про майбутнє, проте неодмінною ознакою сукупності цих міркувань не буде ніяким чином цілковито точне і повне знання майбутнього. Адже, таке знання логічно не має сенсу. Така побудова міркувань обмежується тим, що може бути передбачене через свою детермінованість, виходячи з минулого і теперішнього, передбачене як неминуче і вірогідне.

Значимо, що місце соціальної футурології у гуманітарному знанні, взагалі, і у філософському, зокрема, стає все більш помітним. Це пов'язано із розвитком потреб суспільства, з одного боку, та із специфікою розвитку гуманітарного знання, з іншого. Соціальна футурологія посідає важливе місце у філософських дисциплінах завдяки її здатності адаптовуватися до потреб суспільства і, в той же час, вбирати у себе певний потенціал класичних філософських дисциплін, наприклад, онтології, теорії пізнання, антропології [2, с.74-76]. Також дуже специфічні зв'язки із логікою як формальною дисципліною, котра частково забезпечує методологічну базу соціальної футурології.

Таким чином, на основі вище сказаного, можна зробити певні висновки щодо перспектив розвитку дисципліни. Футурологія розвиватиметься доти, доки суспільство буде цікавитись своїм майбутнім; не гадатиме про нього, а буде прагнути побачити хоча б його обриси. Інтерес до майбутнього характерний для людської природи, адже людина єдина істота, яка знає, що в неї є майбуття. Питання лише в тому, які шляхи цього розвитку. Футурологія, пов'язана з нанотехнологіями, не втратить свого значення у найближчі десятиріччя. Навпаки, слід наголосити, що саме технологічно орієнтована футурологія розвиватиметься найпотужніше.

1. *Аттали Ж.* На порозі нового тисячелеття. М.: Международные отношения, 1993 - 136с.;
2. *Гелбрейт Дж.* Новое индустриальное общество. М.: 2004 - 215с.;
3. *Кайку М.* Візії: як наука змінить 21 сторіччя. – Львів.: Літопис, 2004. – 431с.;
4. *Коваленко А.О* Політичний аналіз і прогнозування. – К.: Наук. Світ, 2002. – 107с.;
5. *Кравченко И.И.* Футурология // Новая философская энциклопедия в 4 томах/ Инст-т фил. РАН, М.: Мысль, 2001. – Т. 4